

روابط تجاری ایران و آذربایجان در دوره پسا تحریم

سمیه مختاری، کارشناس ارشد مطالعات منطقه ای و سیاستگذاری

عمومی

۱۸ اسفند ۱۳۹۴

شماره مسلسل: ۲۲۰۰۱۸۵

شماره شاپا: ۵۲۸۵-۲۴۲۳

است. در واقع مقاصد عمده صادراتی جمهوری آذربایجان در رتبه اول تا سوم روسیه، ایتالیا و تایلند است و موارد وارداتی نیز کشور روسیه در رتبه اول قرار دارد و در رتبه دوم ترکیه می‌باشد در واقع ترکیه در اکثر محصولات وارداتی به کشور آذربایجان از محصولات کشاورزی تا ماشین الات مکانیکی، وسایل نقلیه، تجهیزات پزشکی و دارویی در رده یک تا سه قرار می‌گیرد و ایران در مقایسه با کشور ترکیه جز در خصوص صنایع شیمیایی، فرش و سیمان و کفش صاحب هیچ رتبه ای در صادرات به کشور آذربایجان نیست.

راهکارهای ارتقای مزیت نسبی روابط تهران و باکو

بر اساس سیاست مبتنی بر گسترش روابط ایران با همسایگان خود در دولت یازدهم و در پی آن دیدارهای روسای جمهور دو کشور با یکدیگر و سفر اخیر وزیر اقتصاد کشور جمهوری آذربایجان جناب آقای شاهین مصطفی اوف که به همراه مقاماتی در حد معاونین وزیر و رئیس سازمانهای بزرگ تجاری و اقتصادی جمهوری آذربایجان جهت شرکت در دهمین کمیسیون مشترک جمهوری اسلامی ایران و آذربایجان به سرپرستی آقای دکتر واعظی وزیر محترم ارتباطات به ایران آمده بودند فرصت مناسبی است که ایران و جمهوری آذربایجان با تمرکز بر کاهش تنشها از پتانسیل های تجاری و اقتصادی یکدیگر نهایت استفاده را ببرند. حوزه های ترانزیت، تجارت و توریسم از مواردی است که دو کشور می توانند در دوره پسا تحریم با همکاری یکدیگر باعث توسعه آن شوند و از مزایای آن بهره مند گردند.

۱- بهره گیری از پتانسیل های ترانزیتی

در موضوع ترانزیت، فضای جغرافیای ایران از اقتصادی ترین، کوتاهترین و امن ترین مسیرهای ارتباطی جمهوری آذربایجان به آبهای آزاد محسوب می شود. مسیر ایران به صورت مستقیم بازار اقتصاد روسیه و منطقه قفقاز را به بازارهای کشورهای خلیج فارس و بازارهای بین المللی متصل می کند و جاده ای نسبتا مناسب و امنی برای اتصال جمهوری آذربایجان بسمت شرق و همچنین غرب و جمهوری خودمختار نخجوان می‌باشد. فرمان رئیس جمهور این کشور جناب آقای الهام علی اف به گسترش کریدور

تجارت، توریسم، ترانزیت؛ تقویت کننده تعامل دو سویه تهران و باکو

روابط تجاری ایران و جمهوری آذربایجان پس از موضوع قره باغ و اختلافات آذربایجان و ارمنستان با وجود اشتراکات تاریخی، دینی و زبانی با استانهای شمال غربی ایران از رونق خوبی برخوردار نبود و با وجود آنکه این کشور همانند سایر کشورهای آسیای میانه پس از استقلال از شوری سابق می توانست برای ایران فرصتهای اقتصادی، تجاری، سیاسی و فضای امنیتی خوبی به ارمغان بیاورد ولیکن در ۲۵ سال گذشته جدایی از سالهای ابتدایی استقلال که ایران بعنوان اولین شریک تجاری آن محسوب می شد روز به روز بر تنشهای سیاسی میان دو کشور افزوده و در پی آن از سهم ایران در صادرات و تبادلات تجاری با این کشور تازه استقلال یافته کاسته شد و جای خود را به رقبای اروپایی، امریکا و همسایه خود یعنی ترکیه واگذار نمود بطوریکه در حال حاضر سطح تبادلات غیر نفتی ایران و آذربایجان در ۹ ماه سال ۹۴ حدود ۲۱۱ میلیون دلار بوده که از آن میزان ۱۹۵ میلیون دلار صادرات ایران به آذربایجان و ۱۶ میلیون دلار واردات از جمهوری آذربایجان شامل می شود که این رقم در مقایسه با سال های گذشته بیش از ۲ برابر کاهش یافته است (سایت آمار سازمان توسعه و تجارت). بیشترین صادرات از ایران در نه ماه سال ۹۴ به جمهوری آذربایجان محصولات کشاورزی مانند سیب زمینی و پیاز، مواد شیمیایی مانند پلی اتیلن و مصنوعات پلاستیکی، سیمان سفید و سایر مواد غذایی و کالاهای مصرفی بوده است. و واردات ایران از جمهوری آذربایجان، چوب اره شده، آهن، فولاد، برق، کنجاله و ...

تجاری و بازرگانی همراستا با توسعه سیاسی و سیاست خارجی مبتنی بر همگرایی در سطح منطقه ای و بین‌المللی صورت می‌گیرد هر گونه تنش در سیاست خارجی چه در سطح منطقه و چه در سطح بین‌الملل در بلند مدت اهداف غیر سیاسی را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. وجود تحریم‌های ۱۰ ساله ایران، سیاست نگاه به غرب باکو، حضور سرمایه‌گذاران اروپایی در کنار تحولات اقتصادی ترکیه و سیاست خارجی همسو با غرب انکارا که رقیب اصلی ایران در این منطقه بحساب می‌آید توانست خلا ناشی از ضعف سیاست کارآمد و بلند مدت تهران را در منطقه قفقاز به نحو کارآمدی پوشش دهد و جایگزین مقتدری برای ایران در منطقه شود.

البته نقش بخش خصوصی در توسعه فعالیت‌های تجاری و بازرگانی جمهوری اسلامی ایران مغفول واقع شده داشتن روابط تجاری پایدار و مداوم میان دو کشور، وابسته به حضور فعال بخش خصوصی ایران و آذربایجان است و دولت‌ها ضمن ایجاد بسترهای سیاسی و امنیتی و اقتصادی مناسب برای تحقق اهداف تجاری خود در منطقه باید مشوق‌های لازم را برای حضور بخش خصوصی فراهم کند و آنها را مورد حمایت قرار دهد.

تحقق استفاده حداکثری از توانمندی ترانزیت و تجارت و توریسم در روابط ایران و آذربایجان خود منوط به اقدامات زیر است

* تکمیل خط آهن رشت- آستارا

* بهبود تعرفه‌های گمرکی و ثابت و همچنین فعالیت ۲۴

ساعته گمرک

* حذف روادید میان دو کشور

ایران باید هر چه سریع‌تر در تکمیل خط آهن رشت- آستارا اقدام نماید. بنا به گفته مقامات دو کشور تفاهم‌نامه‌ای در رابطه با توسعه راه‌های زمینی و ریلی میان دو کشور در حال تکمیل است که به‌زودی امضاء خواهد شد. بهبود تعرفه‌های گمرکی و ثابت و همچنین فعالیت ۲۴ ساعته گمرک اقدام دیگری است که سبب رونق تجاری هر چه بیشتر میان دو کشور خواهد گردید که هر دو موضوع در دستور کار دولت‌ها قرار دارد و انگیزه ایست برای فعالیت بخش خصوصی در زمینه تجارت و سرمایه‌گذاری. از مشوق‌های دیگر که هر دو کشور باید برای رونق تجارت

شمال به جنوب و اتصال آن به سیستم زمینی و ریلی ایران تأییدی است بر این مدعا. از طرف دیگر کریدور ایران - آذربایجان سبب اتصال ایران به منطقه قفقاز و ورود کالاهای ایران به روسیه، قزاقستان، کشورهای حاشیه دریای سیاه و کشورهای اروپایی خواهد شد؛ که البته بنا به گفته وزیر اقتصاد دولت آذربایجان خط آهن آذربایجان به ۸ کیلومتری مرز ایران نیز کشیده شده است. همچنین در شرایط فعلی که روسیه از سوی اروپا مورد تحریم قرار گرفته است و ترکیه را نیز تحریم نموده ایران می‌تواند از این شرایط استثنایی برای انتقال مواد از جنوب به شمال و برعکس جدایی از حمل و نقل دریایی از مسیر زمینی آذربایجان اقدام نماید.

۲- تقویت بسترهای توریسم و بهره‌گیری از فرصت

گردشگری سلامت

موضوع دیگر در روابط تجاری دو کشور توریسم و گردشگری سلامت است ایران به لحاظ چهار فصل بودن، داشتن آثار باستانی، منابع زیبای طبیعی نه تنها مکان مناسبی برای گردشگران جهان محسوب می‌شود بلکه دارای مزیت نسبی به لحاظ کوتاه بودن مسافت و کاهش هزینه سفر است ضمن آنکه به لحاظ اشتراکات دینی، تاریخی و حتی زبانی با توجه به آنکه سی میلیون نفر از مردم ایران به زبان ترکی مسلط هستند مکان جذاب و راحتی برای توریست‌های آذربایجان بحساب می‌آید از سوی دیگر ایران بواسطه پیشرفت‌های پزشکی و وجود بیمارستان‌های پیشرفته از موقعیت مناسبی در میان کشورهای آسیای میانه با موضوع گردشگری سلامت برخوردار است. هم‌اکنون در منطقه خاورمیانه امارات متحده عربی و اردن بالاترین سهم را در گردشگری سلامت دارند و ایران باید با سرمایه‌گذاری بیشتر و هدفمند تر بازار گردشگری سلامت در کشور آذربایجان و به‌طور کلی در کشورهای آسیای میانه و قفقاز را از آن خود کند.

۳- رفع موانع تجارت و افزایش صادرات و واردات دو

طرفه

در سال جاری مبادلات تجاری ایران و آذربایجان به نحو چشمگیری در مقایسه با سالهای گذشته کاهش یافته البته در سالهای پیش نیز ایران سهم ناچیزی در حجم مبادلات باکو داشته است. از آنجا که توسعه اقتصادی و پیشرفت‌های

اقدام نمایند، حذف روادید است درواقع یکی از اصلی‌ترین اقدامات در رابطه میان دو کشور تسهیل رفت‌وآمد تجار و گردشگران میان دو کشور همسایه می‌باشد که البته جمهوری اسلامی ایران به‌منظور نشان دادن حسن نیت خود به‌طور یک‌جانبه روادید را برای اتباع آذربایجان لغو نموده که امید است جمهوری آذربایجان نیز در پاسخ به اقدام کم‌نظیر ایران متقابلاً روادید را برای اتباع ایران لغو نماید.

آنچه در سایه مناسبات کشورهای همسایه همواره مشهود است، ظرفیت بالای هر یک از بسترهای تجارت، توریسم یا ترانزیت در فراهم‌سازی تعاملات دوسویه مستحکم و سرمایه‌آفرین است و به‌تبع نقش‌آفرینی هر سه حوزه ارزش‌آفرین نام‌برده در مناسبات ایران و آذربایجان جای هیچ تردیدی را باقی نمی‌گذارد که هر تأخیر و اهمالی در پیشبرد این مناسبات عایدی جز خسران و فرصت‌سوزی در بر نخواهد داشت. بدیهی است که پیشبرد سریع پروژه‌های طراحی‌شده مشترک میان دو طرف و راه‌اندازی طرح‌های دیگری که تسهیل‌کننده مناسبات و رافع محدودیت‌های موجود است آن‌هم در مقطع فعلی که شرایط ویژه‌ای میان روسیه و غرب از یک‌سو و مسکو و آنکارا از سوی دیگر حاکم شده است، از ضروریات است.

استفاده از مطالب با ذکر منبع آزاد است.

متون سیاستی منتشرشده در شمس، بیانگر دیدگاه نویسندگان بوده و لزوماً نظر این شبکه نیست.